

Het Nationaal Comité van Verzet en de Ordedienst

Door Hans Nieuwenhuijsen

Rond de jaarwisseling '42-'43 werd de eerste stap gezet, die uiteindelijk zou leiden tot totale bundeling van het zo versnipperde verzet dat bestond uit een paar honderd groepen en groepjes, verdeeld door verschil van activiteiten, politieke voorkeur en kerkelijke gezindheid. Zij zagen elkaar vaak meer als concurrenten dan als medestrijders. Kortom, het verzet was net zo verzuild als onze samenleving destijds.

Eerste aanzet

De eerste aanzet tot samenwerking begon met een initiatief van studenten, toen begin december '42 bekend werd dat ook de studenten en ambtenaren niet zouden worden gespaard voor de Arbeidsinzet in Duitsland. Ruim 6000 studenten zouden ervoor worden opgeroepen. (40% van alle studerenden in Nederland).

Al eerder dat jaar was er een verzetskoepel onder de studenten gevormd met een Raad van Negen, bestaande uit vertegenwoordigers van de tien universiteiten en hogescholen in ons land. (De Universiteit van Amsterdam en de Vrije Universiteit in die stad volstonden met één vertegenwoordiger.) Voor onderlinge communicatie met hun medestudenten werd door de Raad het verzetsblad *De Geus* opgericht.

Oproep staking

Op 12 december kregen alle universitaire bestuurders de opdracht om de namen en adressen van hun studenten naar de Duitse bezetter in Den Haag op te sturen. Twee dagen later riep de Raad van Negen in *De Geus* alle studenten op tot een algemene staking.

Nu het menens werd wilde de Raad van Negen steun zoeken bij het reguliere verzet. Imam van den Bosch, een collega van hem bij het Nationaal Steunfonds, bracht ze in contact Walraven van Hall. Wally was wel bereid financiële steun te verlenen maar hij wilde er wel iets voor terug. Waarschijnlijk zag hij dat de studentenwereld ook nuttig kon zijn voor verdere plannen die hij had. In ieder geval besprak hij dit plan ook met zijn vriend en verzetscollega *Frits Nieuwenhuijsen*.

Sectie V

Het was Van Hall bekend dat een halfjaar daarvoor door de Ordedienst (de verzetsgroep van oudmilitairen) een inlichtingendienst was gevormd: de Sectie V, waarvoor Nieuwenhuijsen was gevraagd om die op poten te zetten.

Rond de jaarwisseling vond er een eerste bespreking plaats van de drie genoemden met drie vertegenwoordigers van de Raad van Negen. Frits werd bij zijn introductie voorgesteld als vertegenwoordiger van het Artsenverzet. Mogelijk vond van Hall dit uit geheimhouding veiliger dan hem te etaleren als de voorman van de Sectie V van de OD.

Nationaal Comité van Verzet

Al vanaf het begin was het de intentie van Wally en Frits om een landelijk verzetsnetwerk op te bouwen. Als naam voor de organisatie kozen zij: het Nationaal Comité van Verzet.

De doelstellingen en het actieplan van het NC werden vastgelegd in een manifest waarin als eerste vermeld werd:

“Wij hebben ons ten doel gesteld te bevorderen:

- a. de geestelijke eendracht van ons volk;*
- b. de bevrijding van ons koninkrijk in en buiten Europa.*

Het actieplan van het NC om hier naar toe te streven omvatte o.m.:

- het verspreiden en realiseren van het idee van ‘non-coöperatie’ met de vijand.*
- het leggen van contacten met betrouwbare, nuttig werkende verzetsgroepen.*
- het bevorderen van de bereidheid en het zelf verstrekken van geldelijke en andere steun aan mensen die door maatregelen van de vijand in moeilijkheden zijn gekomen. (Noot: Het NSF werd dus nu een onderdeel van het NC.)*
- het weren uit onze kring van politiek communisme. (Noot: Dit dus in tegenstelling met wat Loe de Jong hierover heeft vermeld.)*
- het verzamelen van informatie waarmee de rechtmatige regering later schuldigen kan bestraffen voor hun diensten aan de vijand, overmatige winsten uit de zwarte handel en andere misdaden en vergrijpen.*
- het in samenwerking met bevoegden voorbereiden van adviezen aan de tijdelijke overgang naar normaler verhoudingen voorbereiden”*

Districten

De eerste actie die Frits voor de opbouw van de Sectie V had ondernomen was het creëren van een landelijk netwerk van betrouwbare ambtenaren. Hiertoe had hij het land verdeeld in districten, met in elk daarvan een Districtshoofd en een plaatsvervanger waarvan duidelijk was dat zij beiden volledig betrouwbaar waren en ook over een organisatietalent bezaten. Deze Districtshoofden kregen de opdracht om in alle gemeenten met meer dan 20.000 inwoners een betrouwbaar gemeentehoofd aan te stellen.

Richtlijnen

Bij de Richtlijnen 1 werd o.m. bevolen nooit enige namen, adressen en aantekeningen op papier te noteren.

De gemeentehoofdmannen kregen de opdracht weer gemeentelijke voormannen te werven voor een aantal specifiek vermelde bestuurlijke sectoren als justitie, belastingen, waterstaat, PTT, en ook leraren en onderwijzers.

In Richtlijnen 2 van de Sectie V werd aan alle voormannen gevraagd vóór 10 mei een opgave te verstrekken van het aantal medewerkers in hun sector. Hoeveel er dit waren is niet bekend gebleven. Mede met het netwerk van Frits binnen de bijkantoren van zijn Hol-Soc, zal dit een redelijk groot aantal zijn geweest. De directeur van zijn bedrijf, Prof. van Haaften die ook zelf in het verzet zat, had Frits een vrijbrief gegeven om alle tijd die hij nodig vond aan zijn verzetswerk te besteden.

Vrouwelijke koeriers

Met een dreigend reisverbod voor mannen zonder een speciaal Ausweis, werd in Richtlijnen 3 van 10 juni o.m. '43 aanbevolen om voor onderlinge communicatie vooral gebruik te maken van vrouwelijke koeriers, omdat deze bij aanhouding op straat minder of oppervlakkiger werden gecontroleerd dan mannen.

Voor het Artsenverzet werd er een lijst van twaalf ernstige gezondheidsafwijkingen gepubliceerd waarmee artsen een uitzending naar Duitsland konden blokkeren.

Een andere opdracht die Nieuwenhuijsen aan zijn netwerk gaf, was het verzamelen en adressen van alle bekende verraders en collaborateurs. Bij voorkeur met foto's. Daarvan maakte hij periodieke overzichten, die in grote getale gedrukt werden verspreid.

Veilig telefoonnetwerk

De communicatie van het NC en de Sectie V vroeg ook om een veilig en niet-afteluisteren telefonisch netwerk. De ideale man die Frits hiervoor kon vinden was Lambertus Neher, de technische directeur op het kantoor van de landelijke Telefoon dienst in Den Haag. Het was Frits bekend dat de PTT beschikte over een geheim eigen dienstnetwerk dat ook voor het NC nuttig kon zijn. Eind '42 was Neher ontslagen omdat hij had geweigerd de namen en adressen van zijn personeelsleden op te geven die in aanmerking kwamen voor tewerkstelling in Duitsland. Zijn bedrijfscontacten waren echter niet verbroken . Op uitnodiging van Frits was ook Neher aanwezig bij het eerstvolgend overleg van het NC. Hij was een eenvoudige en bescheiden maar ook resolute man, die zich door zijn persoonlijke kwaliteiten had opgewerkt van monteur op de werkvoer tot een hoge technische gezagdrager. Lambert Neher was ook bijna een generatie ouder dan de meeste leden van het NC. Bij onderlinge meningsverschillen binnen het comité kon hij met zijn rustige stem de gemoederen weer tot eenheid brengen. Bij de bevrijding van ons land zou het telecommunicatienetwerk van Neher van essentieel belang zijn voor het werk van de Binnenlandse Strijdkrachten.

Verstandshuwelijk

Medio '43 sloot de LO met de LKP een verstandshuwelijk met het NC. Van Hall beschikte over het grote geld. Van het bedrijfsleven en vermogende vrienden vroeg hij contributies van minimaal f1000,-. De LO moest het doen met de dubbeltjes en enkele guldens in de collectebus. Door overvallen van hun Knokploegen op Distributiekantoren beschikte de LO daarentegen over een overmaat aan bonkaarten voor voedsel en kleding.

Het Nationaal Comité van Verzet, nu met de vertegenwoordiging van het NSF, de artsen, de studenten en de Ordedienst, werd met deze fusie de grootste gebundelde verzetsorganisatie van ons land.

De enige die protesteerde tegen de oprichting van het NC was Henk van Randwijk, de eigengereide hoofdredacteur van de verzetskrant Vrij Nederland. Waarschijnlijk uit kinnesinne omdat hij niet door het gezelschap was uitgenodigd.